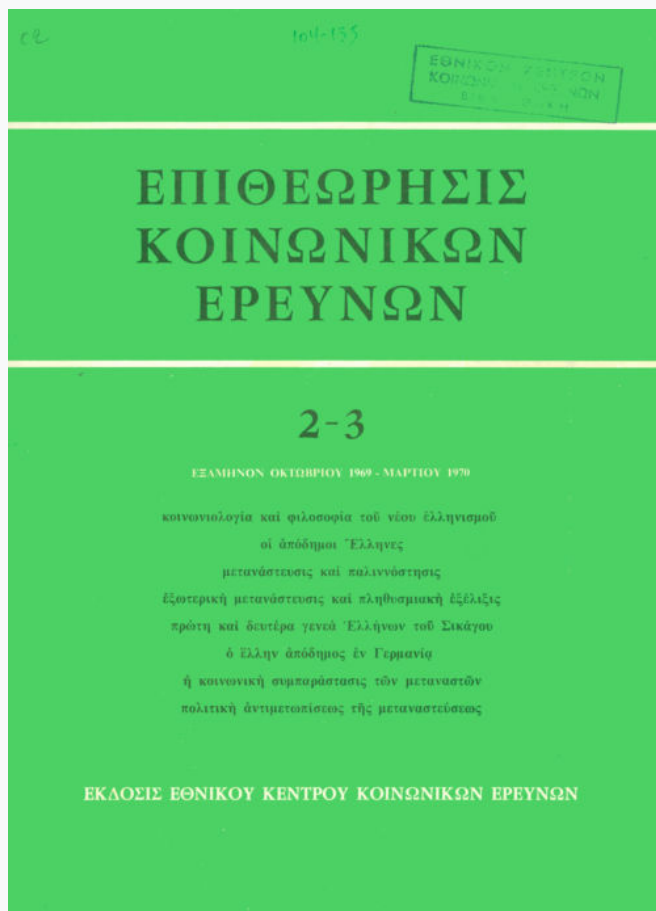

The Greek Review of Social Research

Vol 2 (1970)

2-3

Ο Έλλην απόδημος εν Γερμανία: Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα

Νικόλαος Γ. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/grsr.400](https://doi.org/10.12681/grsr.400)

Copyright © 1970, Νικόλαος Γ. Παπαδόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Παπαδόπουλος Ν. Γ. (1970). Ο Έλλην απόδημος εν Γερμανία: Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα. *The Greek Review of Social Research*, 2, 142–143. <https://doi.org/10.12681/grsr.400>

Ο ΕΛΛΗΝ ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα

ύπό

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγητού

‘Ο συγγραφέας διεξήγαγε την έρευνα κατά τās εν Γερμανία σπουδās του, τὸ έτος 1964. Τὸ θέμα υπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὁ διευθυντῆς τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Πανεπιστημίου Βόννης, καθηγητῆς κ. Hans Thomae.

Σκοπὸς τῆς έρεύνης ἦτο ἡ μελέτη: α) τὸν κινήτρων ἀποδημίας τὸν ἑλλῆνον ἐργαζὸν εἰς Δυτικὴν Γερμανίαν, β) τὸν προβλήματῶν τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἐκ τῆς ἐκεῖ ἐργασίας ὡς καὶ τῆς ἐν γένει ζωῆς τὸν.

Ἡ μέθοδος ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν συλλογὴν τὸν ὑλικὸν ἦτο ἡ συνέντευξις βῆσει ἐρωτηματολογίου.

Τὰ πρῶτα τῆς έρεύνης ἦσαν 30 ἐν ὄλῳ, ἡλικίας 18-50 ἐτῶν, ἐκ τὸν ὁποίων οἱ 19 25-35 ἐτῶν. Ἐς αὐτῶν οἱ 19 ἦσαν ἐγγαμικοὶ καὶ οἱ 11 ἄγαμοι. Προῆρχοντο ἐξ ἄγροτικῶν κυρίως περιοχῶν (24) καὶ ἦσαν κατὰ τὸ πλείστον (21) γεωροὶ καὶ χειρωνακτεῖς. Ὡς πρὸς τὴν σχολικὴν παιδείαν, οἱ 23 ἦσαν ἀπόφοιτοι Δημοτικοῦ Σχολείου, 4 Γυμν. συμπληρώσει ὀρισμέναις τάξεσι Γυμνασίου, 3 δὲ ἦσαν ἀπόφοιτοι αὐτοῦ. Ὁ χρόνος παραμονῆς αὐτῶν ἐπὶ τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν ἐκμαίνοστο ἀπὸ ἐνὸς μηνὸς μέχρι τεσσάρων ἐτῶν.

Ἐκ τῆς έρεύνης προέκυψαν ὀρισμέναι ἐνδιαφέροντα μαρτυρία, τās ὁποίας παραθέτομαι ἑξῆς ὡς ἑξῆς:

Κίνητρα ἀποδημίας

Διὰ τοὺς 27 ἐκ τὸν 30 (90%) τὰ κίνητρα ἀποδημίας ἦσαν οικονομικά. Αἱ ἐπιμέναι ἀπαντήσεις συνοψίζονται ἐν πολλοῖς τās ἀπαντήσεις καὶ τὸν ὑπολοίπων.

«Τὸν τελευταῖο χρόνο δὲν πῆραμε τίποτε ἀπ’ τῆς δουλειῆς μας. Αὐτὸ ἦταν μιὰ «μόρφη μὴ σκέφτηκα νὰ φύγω, ἀλλὰ» μόνον μιὰ ἀφορμὴ, καὶ δὲν ἦταν μόνον αὐτῆ. Τὰ χάρωφια δὲν μοῦ δίνουν καμιά ἀσφάλεια, γιατί ἤθελα νὰ ζῶ καλύτερα, νὰ μὴ ζωρὸν νὰ κάνω κάτι ὁ ἴδιος καὶ νὰ μὴ «ζῶ ἀπ’ αὐτὰ πού πῆρα ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Ἦθελα νὰ καλύτερογὴν τὴ ζωή μου, νὰ μὴ μείνω γεωργός, γιατί ὁ γεωργός «κεῖνὸ τὸ τελευταῖο ἐπάγγελμα γιά μας ἐκεῖ, ὁ ἀργότερος δὲν ἔχει καμιά ἀξία στὴν κοινότητα.»

«Σκέφτηκα, ὅσο ἔχω *χρῆσὴ στὴν τράπεζα*, θάταν καλὸ νὰ μὴ περιμένω εὐφροσύνη, γιά νὰ πάρω χρήματα, ἀλλὰ νὰ φύγω στὴ Γερμανία, γιά νὰ μπορῶσω γρηγορότερα νὰ τὰ ἐξοικονομησῶ.»

«Ἀκουγα ἀπὸ ἄλλους, ὅτι στὴ Γερμανία κερδίζουν πολλὰ χρήματα, καὶ σκέφτηκα καλὸ θάταν νὰ πάω καὶ ἐγώ. Δὲν εἶχα τίποτε συγκεκριμένο στὸ μυαλό μου,

»Σκέφτηκα μόνο, ἀν θὰ κέρδιζα, κάτι θὰ μπόρουσα νὰ κάνω, ν’ ἀγοράσω ἕνα φορτηγὸ καὶ νὰ κάνω μεταφορῆς, μιὰ πού ἤμουν στὸ στρατὸ ὁδηγός.»

«Τὸν τελευταῖο χρόνο, ἦταν ἄρρωστο ἡ γυναίκα μου, *δανείστηκα χρήματα* καὶ ἀπὸ ὅσα πῆρα ἀπ’ τὰ σιτάρια δὲν μπόρεσα νὰ τὰ ἐπιστρέψω, κι ἀν θὰ τ’ ἄφωνα γιά ἀργότερα, θὰ αἰζάνονταν οἱ τόκοι. Ἦν’ αὐτὸ σκέφτηκα ὅτι καλὸ θάταν νὰ φύγω στὴ Γερμανία, γιά νὰ κερδίσω περισσότερα χρήματα καὶ ἔτσι ν’ ἀντεπεξέλθω στὶς ὀσκολίες.»

Οἱ λοιποὶ 3 (10%) ἐκ τὸν ἀνωτέρω 30 ἀναφέρουν ὡς κίνητρα ἀποδημίας τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀλλάξουν τρόπον ζωῆς, τὴν ἱκανοποίησιν τῆς περιεργείας τὸν, ὡς καὶ ἄλλους δευτερευόντας, καθαροῦς προσωπικοῦς λόγους:

«Πολλὰ χρήματα δὲν εἶχαμε, ἀλλὰ οὐτε καὶ μεγάλες ἀνάγκες, πάντοτε εἶχαμε λευφὰ στὴν τσέπη. Σκέφτηκα ὅμως ν’ ἀλλάξω τὴ δουλειά μου μαρκαγὸ καὶ πού γεωροῦ μὲ μιὰ καλύτερη. Ἦθελα ἐπίσης σάν νέος νὰ δῶ κάτι, νὰ μάθω κάτι καὶ νὰ διασκεδάσω. Ὅπως ὄλοι οἱ νέοι, εἶχα καὶ ἐγὼ τὴν περιέργεια καὶ ἤθελα νὰ ζῆσω κάτι διαφορετικὸ ἀπ’ ὅτι στὸ χωριό μου.»

«Ἡ κυριώτερη αἰτία πού μ’ ἔκαμε νὰ σκεφθῶ νὰ φύγω ἦταν ὅτι ἤθελα νὰ «δῶ καὶ ἐγὼ κάτι. Σκέφτηκα, εἶμαι ἐλεύθερος ἀκόμη καὶ μπορῶ νὰ ταξιδέψω στὴ Γερμανία καὶ νὰ δῶ πὼς εἶναι ἐκεῖ. Φυσικά, τὸ ὅτι θὰ κέρδιζα χρήματα, ἦταν ἐπίσης μιὰ αἰτία, ἀλλὰ μὴ ἐνδιέφερε νὰ κερδίσω τόσα, ὅσα θὰ χρειαζόμουνα γιά νὰ ταξιδίω καὶ γιά τὰ ἐξόδα στὴ Γερμανία, ὅσο θὰ ἔμενα ἐκεῖ.»

«Ἦθελα νὰ δῶ τὴ Γερμανία, πού εἶναι τὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης· τόσα πολλὰ λένε γιά τὴν εὐρωπαϊκὴν ζωὴν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἤθελα νὰ τὴν γνωρίσω. Ἦ περιπέτεια, νὰ δῶ καὶ νέο, κάτι ἄγνωστο, νὰ γνωρίσω ἄλλες χῶρες καὶ ἀνθρώπους μὲ σπαρακινῶσε πάντοτε, γιατί μοῦ ἀρέσει νὰ δῶ μὲ περιπέτεια... Ἐνας ἀνθρώπος χωρὶς περιέργεια, χωρὶς περιπέτεια, εἶναι ὀδισσὸς ἕνα ζῶο, γιά μένα.»

«Ἦθελα κάπως νὰ φύγω, νὰ πάω νὰ γνωρίσω μιὰ ἄλλη ζωὴ, νὰ διακόψω τὸ «δεσμὸ μου μὲ τὸ κορίτσι καὶ νὰ ζῆχωσῶ... Νὰ ἀγοράσω ἕνα αὐτοκίνητο...»

Ἐἶχα ἐπίσης μιὰ σκέψη γιά σπουδές.»

«Ἦρθα στὴ Γερμανία ἀπὸ τὴ μὴ μεριά γιά νὰ μπορῶσω νὰ ζεφύγω ἀπ’ αὐτὴ τὴν κατῆστασι (=συνεχεῖς ἐριδες μὲ τὸν πα-

τέρα). Ἔπειτα, γιά νὰ μάθω κάτι ἀπὸ μηχανές, νὰ διορθῶνω αὐτοκίνητα, κτλ., πού μὴ μὴ χρειαζόμουνα γιά τὴ δουλειά μου.»

Ἦ ἕτερα ὅτι κάτι τέτοια τὰ μαθαίνει κανεῖς ἐδῶ κατὰ τὸν πῶ ἐύκολο τρόπο.»

Προβλήματα ἐκ τῆς ἐκεῖ παραμονῆς

Ταῦτα ὀφείλονται, κατὰ τὸν συγγραφέα καὶ τὰ παρίσματα τῆς έρεύνης του, εἰς ὀσχευρεῖας τās ὁποῖας ἀντιμετωπίζονται οἱ ἀποδῆμοι ἐξ αἰτίας τῆς γλώσσης, τόσον εἰς τὴν ἐργασίαν τὸν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἐπικοινωνίαν τὸν μετὰ τὸν γηγενῶν, εἰς τās κλιματολογικὰς συνθήκας, τās συνθηκὰς ἐργασίας καὶ τὸν διαφορετικὸν ἐν γένει τρόπον ζωῆς. Καθίστανται δὲ αἱ ὀσχευρεῖαι αὐταὶ εἰς ἐντονότεραι λόγῳ τὸν ὀνηλῶν προσδοκίῶν τὸν μεταναστῶν περὶ τῆς ζωῆς, τὸν ἄμοιβῶν, ὡς καὶ τὸν συνθηκῶν ἐργασίας ἐν Γερμανία, καὶ αἱ ὁποῖα, ὡς εἶναι φυσικόν, διαπευδονται, ὡς ἐμφανίεται ἐκ τὸν ἐξῆς ἀπαντήσεων:

«Μὲ τὴ γλώσσα ἐνίωσα τὴν πρώτη μεγάλη ἀπογοητεῖσι. Κανεῖς δὲν ἀντάγει καὶ νὰ σιωπήσω, ἀλλὰ ἐγὼ ἤμουν ἀναγκασμένος νὰ σιωπῶ.»

«Ὅταν φτάσαμε στὸ σταθμὸ, εἶδα ὅτι ὀρισκόμαστε σὲ ἕνα τελείως ἄγνωστο ὀσκόμο. Δὲν ἔξεραμ καν πὴν βρισκόμασταν. Εἶχαμε τὸ συναισθημα σάν νὰ πέσαμε ἀπ’ τὸν οὐρανόν. Ὅλοι σχεδόν ἔλεγον ὅτι τὸ καλύτερο θὰ ἦταν εἰάν ἐπιστρέψουμε ἀμέσως, μὲ τὸ ἐπόμενο τρέϊνο. Δὲν μποροῦσαμε νὰ μιλήσωμε. Τὸ ἔξεραμε, βέβαια, ὅτι δὲ μὴ μποροῦσαμε νὰ συνηνοουομεθα, ἀλλὰ ἄλλο νὰ τὸ σκέπτεται κανεὶς καὶ ἄλλο νὰ τὸ ζῆ στὴν «πραγματικότητα.»

«Ἦμουν σάν νὰ βρισκόμουν σ’ ἕνα χῶρος. Ἐνίωθα σάν μιὰ μηχανή, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ μιλῶ, χωρὶς νὰ ξερω πὴν ἐπρεπε νὰ συμπεριφέρωμαι, τί περιμένα ἀπὸ μένα, τί ἔλεγαμ σὲ μένα... Εἶχα χάσει τὸν ἐαυτὸ μου...»

«Τὸ κλίμα γενικά, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας, μὲ στενοχώρησε πολύ, καὶ μάλιστα μοῦ «πέφτει σάν βῆρος ἀκόμη τώρα αὐτὴ ἡ ὀμίχη, αὐτὴ ἡ σκετοινία...»

«Ἐνίωθα σάν κάτι νὰ μοῦ ἔλειπε, ἴσως «έκεῖνι ἡ καθαρότητα τῆς δικῆς μας ὀτισμοσφαιρας, ἐκεῖνη ἡ ἡρεμία.»

«Καὶ μὲ τὴ δουλειά ἀπογοητεύτηκα, γιατί τὰ ἀνακατήματα μὲ τὰ ὑλικά τὸν ὀτιμένοντα καὶ ὅλα αὐτὰ μὰς μάτωνα τὰ «δῶχτυλα. Ἦμωσαν σὲ ἄλλες δουλειές συνηθισμένον καὶ γι’ αὐτὸ μὰς ἦταν ὀσκολοι στὴν ἀρχή. Μὰς διηγοῦνταν στὴν Ἑλλάδα, ὅτι οἱ δουλειές στὴ Γερμανία εἶναι πολὺ ἐύκολες: Ἰατῆς ἕνα κομπὶ καὶ ἐργάζονται οἱ μηχανές, καὶ ἄλλα. Ἦ Ἄλλα ἀμέσως διαπιστώσει ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦταν παραμύθια. Μὰς τὰ διηγοῦνταν αὐτὰ γιά νὰ μὰς κάνουν τὴν ἐντύπωσι ὅτι εἶδαν καὶ ἔξεραμ πολλὰ καὶ εἶναι σπουδαῖοι. Αὐτοὶ πού ἔρχονταν μὲ ἀδεια μὰς τὸν ἔλεγαμ αὐτὰ, καὶ ἄλλοι πάλι μὰς εἶδον ὅχι ἀκριβεῖς πληροφορίες γιά τῆς «δουλειῆς στὴ Γερμανία.»

«Βρῆκα διαφορετικὲς ἀπ’ ὅτι περιμένα,

»καί ἀπ' ὅτι ἔλεγαν ἄλλοι καὶ οἱ ὑπεύθυνοι στὴν Ἀθήνα, τίς δουλειές. Οἱ πιὸ πολλὰ εἶναι δύσκολοι καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν παίρνομεν πολλὰ. Ἡ δική μου δουλειὰ εἶναι βαριά καὶ λεπτή δουλειά, πρέπει νὰ δουλεύει κανεὶς ἐκεῖ με προσοχή. Ἄν μου τὰ εἶχε ἐξηγήσει κανεὶς ὅλα αὐτὰ ἀκριβῶς, ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα, δὲν θὰ ἐρχόμουν με κανένα τρόπο. Τὸ νὰ γυρίσω πίσω τώρα δὲν εἶναι εὐκόλο, γιατί εἶμαι τώρα ἐδῶ καὶ μάλιστα ἀφοῦ ζῶδεμα τόσα χρήματα δέκα μέρες στὴν Ἀθήνα.»

«Συνὰ μου μιλῶν σὰν νὰ μὴν μπορῶ νὰ κάμω τίποτε, σὰν νὰ μὴν ξέρω τίποτε, καὶ προσπαθοῦν νὰ με κάμουν νὰ πιστέωμεν ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶμαι εὐχαριστήμενος πρὸς βρῆκα ἐργασίας. Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἐτσι, μοῦ δίνουν ἐργασία ὄχι γιὰ νὰ μοῦ ὀδονουν χρήματα, ἀλλὰ γιατί χρειαζόταν ἐργάτες.»

«Περιμένα, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶναι ἐδῶ πραγματικά πολιτισμένοι, καὶ ὅτι σὲ μᾶς σὰν ξένους θὰ εἰδείξαν περισσότερη κατανόηση καὶ φιλικότητα. Ἀλλὰ αὐτοὶ μὰς ἐβλεπαν καὶ νομίζαν πὼς τὸ νὰ ἐρθομεν ἐδῶ σημαίνει εἰς δὲν εἴχαμε σὸ σπῆτι τίποτε νὰ κάνουμε, ὅτι ἤμισταν πεινασμένοι καὶ γι' αὐτὸ ἤμισταν ὑποχρεωμένοι νὰ φερόμενος ὅπως τὸ ἤθελαν αὐτοί. Φυσικά στὸ ἐργαστήριο καὶ στὴν πόλι, τὸ βλέπει κανεὶς αὐτὸ, δὲ χρειάζεται νὰ ξέρη κανεὶς νὰ μιλά γιὰ τὸ κατάλαβη. Ἦθελα νὰ ἀλλάξω τὴν πρῆτή θέσι πρὸς μὸς ἔδωσαν τὴν δουλειά, ἀλλὰ με ἀπειλοῦσαν ὅτι θὰ με δέστελαν πάλι πίσω, 'στὴν πατρίδα σου, ὅπου δὲν ἔχεις καμιά δουλειά.' Ὅταν ὀ ἴδιος μετὰ ζήτησα τὰ χάρτια μου καὶ ἤθελα νὰ φύγω, μὸς δέωσαν μὴ νὰ θέσι.»

«Διαφορετικά ἀπ' ὅτι φανταζόμενοι ἦταν ἡ ἐργασία, δηλαδὴ τὸ εἶδος τῆς δουλειᾶς καὶ τὸ σύστημα' μοῦ ἦταν δύσκολο νὰ συνηθίσω, γιατί μὸς τέτοια ζωὴ εἶναι μονότονη, ὅλα γίνονται ρουτίνα καὶ λείπει ἡ ἀνεξαρτησία. Ὅλα βρίσκονται σὲ μὸς σκοπιμότητα καὶ αὐτὸ εἶναι ἴσως καλὸ, ἀλλὰ ὄχι γιὰ τοὺς ἴδιους τοὺς ἄνθρωπους, γιατί ἐδῶ πρέπει νὰ ζῆ κανεὶς μὸς μὴνχανή, δὲν μπορεῖ νὰ ἐχη ἐλευθερία ὅπως τῆ θέλει. Ὅλα εἶναι σὰν νὰ γυρίζουν γύρω ἀπὸ ἓναν ἄξονα καὶ ἂν δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν τὸ ρυθμὸ, δὲν μπορεῖ νὰ ζῆσῃ. Αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὴν δουλειά καὶ γενικά τὴ ζωὴ τῆς Γερμανίας, καὶ τὸ νὰ συνηθίσω σ' αὐτὰ μοῦ ἦταν πολὺ δύσκολο.»

Παρὰ τὰς ἀνωτέρω δυσχερείας, ἐπειδὴ ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας εἶναι σαφῶς ὑψηλότερη ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἑλληνικά ἡμερομισθία, σημαντικὸν ποσοστὸν τῶν ἑλλήνων ἀποδημῶν κατορθώνουν νὰ προσαρμωθῶν χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ἐθνικὴν τὸν συνειδησὴν καὶ νὰ ἀφομοιωθῶν, ὡς συμβαίνει με ὀρισμένους ἐξ αὐτῶν ἄλλοι ὅμως ἀδυνατοῦ νὰ προσαρμωθῶν, με ἀπέτελεσμα νὰ ἐμφανίζων δυσμενεῖς ψυχικὰς ἀντιδράσεις, ἐκδηλούμενας βασικῶς ὑπὸ τὴν μορφήν νοσταλγίας:

«Ἐδῶ ἔχω πολλές δυσκολίες, ὅλα μόνος μου, ὑπεύθυνος ὁ ἴδιος γιὰ ὅλα. Στὸ σπῆτι ὁ πατέρας μου με συμβούλευε γιὰ ὅλα. Ἡ ζωὴ εἶναι ἐδῶ φυσικά καλὴ-τερη ἀπ' ὅτι στὸ χωριό μου, ἀλλὰ τώρα, ἐπειδὴ εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ, δὲν εἶναι γιὰ μένα καλύτερα. Καλύτερα εἶναι μόνον ἐπειδὴ ἔχω σίγουρη δουλειά καὶ τὴ σιγουριά ἐπὶ κερδοῦς λεπτὰ. Καλύτερα φυσικά ἀπ' ὅτι στὴν Ἑλλάδα, γιατί μπορῶ νὰ μαζέψω χρήματα, ἀλλὰ μόνον ἂν μαγειρεύω ὁ ἴδιος καὶ πλένω. Εἶδα ἐπίσης πολλὰ, πράγμα πὸς ἄλλως δὲ θάταν δυνατό. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ μείνω πολὺ χρόνον ἐτσι ὁστὴν κατάστασι αὐτή.»

«Γιὰ μένα ἦταν καλύτερα στὸ χωριό μου. Εἶχα βέβαια οικονομικὰς ἀνεχίες, ἀλλὰ θέλω ν' ἀνανεώω καθαρὸ ἀέρα καὶ νὰ πίνω καλὸ νερὸ. Ἦρθα ἐδῶ γιὰ λόγους, καὶ ἂν ἀκόμη φέρω τὴν οικογένειά μου δὲν θὰ μείνω πολὺ, γιατί δὲν μπορῶ ἀρσίει ἐδῶ ἡ ζωὴ. Ἐγὼ συνήθισαι στὴν ἄλλη ζωὴ, δὲν μπορῶ νὰ τ' ἀφήσω ὅλα σὸς σπῆτι καὶ ν' ἀρχίσω ἐδῶ μὴ νὰ ζωῆ. Ἐγὼ ἔχει μὴν ὀικονέμια, με τὴν ὁποία ἔχω ἀρσίει μὴ ἄλλη ζωὴ. Ἐκεῖ ἐπρεπε τρεῖς μῆνες νὰ ἐργάζομαι μέρη καὶ νύχτα στὰ καντὰ καὶ μετὰ δὲν εἶχα σχεδὸν δουλειά. Ἐδῶ δουλεύω κανονικά, σύμφωνα με ὀρισμὸν χρόνον. Ξέρω ὅτι κερδοῦς περισσότερα ἂν δουλεύω πιὸ πολὺ χρόνον. Αὐτὸ εἶναι καλὸ, ἀλλὰ ἐγὼ συνηθίσαι ἀλλιως καὶ ἔχω ἐρθεῖ μόνον γιὰ ἕνα χρόνον ἐδῶ. Ὅπως ζῶ τώρα ἐδῶ δὲν εἶναι καλύτερη γιὰ μένα ἡ ζωὴ ἐδῶ. Τὸ νὰ φέρω τὴν ὀικονέμια μου ἐδῶ δὲν εἶναι δυνατό, οὔτε καὶ θέλω. Γιὰ μένα εἶναι τώρα ἐδῶ ἓνα διάστημα πὸς τὸ περνῶ, γιὰ νὰ μὴ πορεύω νὰ καλύτερῶν τὴ ζωὴ μου καὶ τὴ ζωὴ τῆς ὀικονέμιας μου. Τὸ ὅτι βρίσκομαι μακριὰ ἀπ' τὴν ὀικονέμια τὸ θεωρῶ πολὺ πολὺ ἄσχημο. Μὲ τὰ χρήματα εἶμαι εὐχαριστήμενος, συγκέντρωσα 8.000 μάρκα σὲ 14 μῆνες, ἀλλὰ μαγειρεύω μόνος μου καὶ δὲν πάω σὲ καμιά ἀνεπισκέδασι. Μόνον δουλειά, φαγητὸ καὶ ὕπνο. Οικονομικά ἦταν καλὰ γιὰ μένα, ἀλλὰ ἄλλιως ψυχικά γιὰ μένα καὶ τὴν ὀικονέμια, ἄσχημα. Ἡ γυναίκα μου καὶ τὸ παιδί μόνου, ἐγὼ τὸ ἴδιο. Θὰ ἔλεγα, ὅτι καλύτερα θάταν νὰ μὴ εἶχα ἔρθεῖ, κι ὡς κερδοῦς λιγότερα χρήματα.»

«Ἀπ' τὴ μὴν πλεονὰ τὸ βρίσκω καλὸ, πὸς εἶμαι ἐδῶ, ἐπειδὴ δουλεύω ἓνα χρόνον καὶ βιάζομαι περισσότερα ἀπ' ὅτι σπῆτι.» Ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ εἶναι πολὺ στενώχωρα γιὰ μένα, γιατί εἶμαι μόνος μου ἐδῶ καὶ ἡ γυναίκα μου ἐκεῖ μόνη τῆς, εἶμαι μακριὰ ἀπ' τὴν ὀικονέμια, μακριὰ ἀπὸ φίλους καὶ γνωστούς, εἶμαι σὲ μὴ ξενίαν χώρα. Δὲν ξέρω τὴ μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ μὴ στενωχωρέμαι, εἶναι ἀναπόφευκτὸ τὴ δικὴ μου θέσι.»

«Ὡφέλιμο ἦταν πὸς ἦρθα, γιατί κερδοῦς τὸ μῆνα ἓνα ὀρισμὸν ποσόν. Μέχρι τώρα πορεύομαι νὰ βάζω στὴν πάντα τὸ μῆνα 300 μάρκα. Στὴν ἀρχὴ ἔπαιρνα πολὺ λίγα καὶ γι' αὐτὸ δὲν γύρισα ἀμέσως πίσω στὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ δὲν εἶχα χρήματα. Μετὰ ἄρχισα νὰ παίρνω πιὸ πολλὰ,

δουλεύω με Akkord, καὶ γι' αὐτὸ καὶ εἶμαι ἐδῶ, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ χρήματα τὰ κερδοῦς με βαριά δουλειά. Ἀπ' ἄλλη ὀποιοὶ πάλι ἦταν ἄσχημο γιὰ μένα, γιατί μὸς κακοκαινεῖται πάντοτε ἐδῶ, νιώθω μοναχία, καὶ ἡ ζωὴ μου ἐδῶ μὸς φερνεῖ μὴ ψυχική ἐρήμισα.»

«Στὸ σπῆτι κυβερνοῦσα ἐγὼ ὅπως ἤθελα τὴ ζωὴ μου, ἦμουν σὲ γνωστὸ περιβάλλον, ἡ γλώσσα, τὰ ἦθη, οἱ γιορτές, γνωστούς τρόπος στὴ ζωὴ, ἐκκλησία. Ἐδῶ νῆμαι ἓνας ξένος μετὰ ξένων καὶ δὲν μπορῶ νὰ βρῶ κάποιον με τὸν ὁποῖο νὰ ταϊριάζομαι. Καὶ οἱ πατριώτες πὸς συναντῶ ἐδῶ, δὲν ξέρω τὴ εἶδος ἀνθρώπων εἶναι. Ἐκτός αὐτοῦ, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς βρῆ καὶ εὐκόλα, ἂν μὴν στὸ ἄλλο ἀκρο τῆς πόλεως. Ἄν καὶ εἶχα στὴν Ἑλλάδα λιγότερα χρήματα, περνοῦσα πολὺ πὸς εὐχάρια ἀπ' ὅτι ἐδῶ. Ἐδῶ ζῶ μόνος μου, ἀπομονωμένος ἀνάμεσα σὲ τόσους ἀνθρώπους.»

Τὰ προβλήματα τῶν ἀποδημῶν ὀξύνονται ἐπι περισσότερον καὶ ἐκ τὸς γεγονότος ὅτι ἡ ἀπουσία τῶν καθιστῶν προβληματικὴν τὴν κατάστασιν τῶν οἰκείων τῶν, ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τῶν ἐξῆς ἀπαντήσεων:

«Ἡ γυναίκα μου εἶναι ἐπίσης μόνη τῆς, καὶ σῆνεινοχωρεῖται ὅπως κι ἐγὼ, ὅπως μὸς γράφει. Εἶναι ὑπεύθυνη τώρα καὶ γιὰ τὴ δουλειά με φροντίτη, ἔχει πὸς πολλὰς σκοτούρες, πὸς τὴν ταλαιπωροῦν. Δὲν μπορῶ ὅμως ἐγὼ νὰ ἐπιστρέψω γρήγορα, γιατί δὲν μὰζαμα ἀκόμη ἀρκετὰ χρήματα.» Ἐχει δυσκολίες καὶ τὰ παιδιά καὶ αὐτὸ με στενωχωρεῖ πολὺ. Εἶναι εὐχάριστο πὸς τὴν βοηθοῦν οἱ γονεῖς μου. Κάνουν ὄλοι μαζί τὴ δουλειά σὸς σπῆτι πὸς μποροῦν. Εἶχα πείσει τότε ἐγὼ τὸς χωράφια καὶ πρέπει ἡ γυναίκα μου νὰ τὰ φροντίτη καὶ νὰ τὰ θερίση.»

«Ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ φέρω τὴ γυναίκα μου ἐδῶ, μὸς γράφει κι αὐτὴ νὰ ἐπιστρέψω. Μετὰ περιμένουμε τώρα καὶ παιδί, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐπίσης ἓνας λόγος γιὰ νὰ ἐπιστρέψω, ἀλλὰ πολὺν καιρὸ πάλι δὲν θὰ εἶμαι.»

«Τὰ παιδιά μου εἶναι ἐπὶ ἡλικία πὸς πρέπει σὰν πατέρας νῆμαι ἐκεῖ γιὰ νὰ τοὺς δώσω μὴ καλὴ ἀγωγή. Δὲν ἦταν καλὸ γιὰ τὴν ὀικονέμια μου νῆμαι ἡ γυναίκα μου μόνη τῆς με τέτοια παιδιά καὶ ἐγὼ σὰν πατέρας ν' ἀπουσιάζω, γι' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ μείνω πὸς πολὺ τώρα πάλι. Θέλω νὰ ξέρω τὸ κάθε τὸ πὸς συμβαίνει στὴν ὀικονέμια μου ἀμέσως, γιὰ νὰ κανονίσω κατὰ τὸν καλύτερον τρόπο καὶ τὴ ζωὴ τῆς ὀικονέμιας μου. Καὶ αὐτὰ μπορῶ νὰ τὰ κάνω, μόνον ἂν εἶμαι ἐκεῖ.»

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων ὁ συγγραφεὺς προτείνει τὴν καλύτεραν ὀργανισμὸν τῆς ἀποδημίας, ἐπι τῆς βάσει καὶ τὸν ὑπὸ τῶν ἀποδημῶν γενομένον προτάσεων. Οὗτω θὰ ἠδύνατο αἰ διυνάμενα νὰ προκύψουν ἐξ ἀπὸ τῆς ὀφελείας τὸς ὀικονομίας τῶν ἀποδημῶν ὡς ἄτομα, ὄσον καὶ διὰ τὴν Χώραν.